

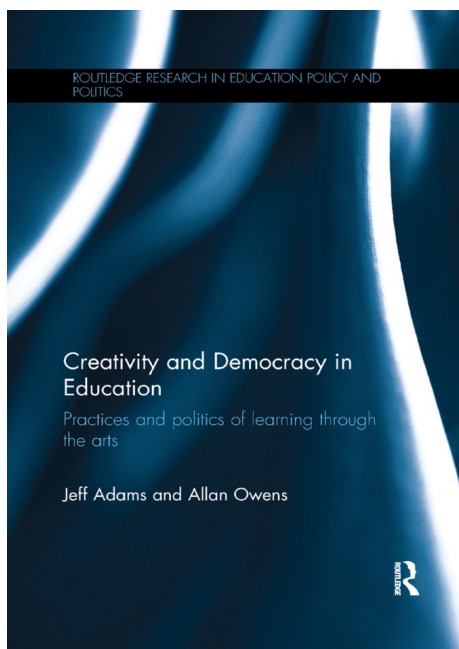
Kreativitás és demokrácia az oktatásban

Eszes Fruzsina

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Intézet doktorandusza
e-mail: eszes.fruzsina@ppk.elte.hu

Adams, Jeff – Owens, Allan (2017): Creativity and Democracy in Education: Practices and Politics of Learning Through the Arts. Routledge, London. p. 153.

DOI: 10.37205/TEL-hun.2019.3-4.10

Az Európa 2020 stratégia célkitűzései alapján a 2014 – 2020 közötti időszakra vonatkozó Erasmus+ program kiemelt területeihez kapcsolódóan a nemzetközi szintéren és hazánkban is olyan fogalmak kerültek az oktatásügy fókuszába, amelyek mentén a globalizáció és a gyorsan változó világ kulturális, társadalmi és politikai kihívásaira újfajta nézőpontból, újszerű megoldási módokon és formákban születhetnek érvényes válaszok. A 21. századi kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan – különösen az oktatásra társadalomformáló és stratégiai ágazatként tekintő rendszerekben – egyre fontosabb oktatási célként jelenik meg a kreativitás fejlesztése, valamint a demokráciára nevelés.

Művészetek, kreativitás és demokrácia: Három kulcsfogalom, három olyan terület, amelyek szinergikus kapcsolatának feltérképezésére az utóbbi években egyre több rövid- és hosszútávú projekt jött létre. És a folyamat nem áll meg. Új egyetemi kurzusok, nemzetközi együttműködési programok, nyári táborok, konferenciák és továbbképzések mellett számtalan egyéb kezdeményezés indul az oktatás, a kreativitás fejlesztés, a demokráciára nevelés és a művészetek egymásra ható viszonyára épülve és azt vizsgálva.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Karának Neveléstudományi Intézete, 2019 tavaszán, egy hároméves Erasmus+ program keretében megvalósuló ReCreaDe *Reimagining Creative Democracy* elnevezésű együttműködési projekt első nemzetközi eseményének adott otthont. A tíznapos Intenzív Programra nyolc országból, nyolc egyetemről, közel 50 résztvevő érkezett, hogy különböző workshopokon és feladatokon keresztül együtt gondolkodjanak a demokrácia és a diverzitás oktatásban betöltött szerepéről, jelentőségéről.

Az Intenzív Program egyik kiemelkedő eseményét, a résztvevő hallgatók körében nagy népszerűségnek örvendő kreatív dráma workshopot a Chesteri Egyetem elismert drámapedagógusa, a Neveléstudományi és Művészeti Kar oktatója, a következőkben ismertetett könyv egyik szerzője, Allan Owens vezette.

Szerzőtársa, Jeff Adams a Chesteri Egyetem Neveléstudományi Doktori Programjának vezetője, egyetemi tanár. Emellett mindketten alapítói a RECAP (Research into Education, Creativity and Arts through Practice) nevű szervezetnek, amelyben a kreativitás és a művészetek tanulásra és oktatásra ható erőiről végeznek gyakorlatalapú kutatásokat nemzetközi együttműködésekben, formális és nem formális oktatási tevékenységeken keresztül.

A *Creativity and Democracy in Education* című könyv a RECAP elmúlt közel egy évtizedében megvalósult nemzetközi kutatásai közül mutat be néhányat, olyan kortárs esettanulmányokból vett példákon keresztül, mint a japán alkalmazott dráma, a palesztin tanárképzés, vagy a Room 13 néven ismertté vált skót kortárs művészeti gyermekcsoport működése.

A demokratikus pedagógiai gyakorlatok kutatásának és kialakításának folyamata hosszú múltra tekint vissza a mainstream oktatáspolitikában. Jeff Adams és Allan Owens könyve a kreatív művészetek szerepét és jelentőségét a társadalmi igazságosság és a demokratikus oktatás nézőpontjából elemzi. A szerzők a kreativitás fogalmát, annak elméleti, történelmi és metaforikus vizsgálatát különböző nemzetközi kontextusokba ágyazva tárják az olvasók elé. Az egyes fejezetek a demokratikus kreativitás különböző modelljeinek és azoknak a kulturális viszonyoknak a kapcsolatát elemzik, amelyben létrejöttek.

A bevezetőben a szerzők áttekintést adnak a könyvben szereplő kulcsfogalmakról, a különböző kreativitásértelmezésekről és -modellekről. Az eltérő formában, eltérő elméleti modellek alapján megvalósuló helyi gyakorlatokban – a különbözőségük ellenére is – sok hasonló vonás azonosítható a létrejöttüket meghatározó társadalmi, kulturális és politikai kontextus vizsgálata során. Mivel a

kreatív gyakorlatok típusa, értelmezése és megvalósulási módja gyakorlattól és kultúrától függően széles repertoárt mutat, emiatt a diverzitás miatt, szinte minden projekt integrált részeként megjelenik egyfajta speciális és egyedi fogalom meghatározás, jelentésteremtés.

Maga a kreativitás kifejezés igen elcsépett és megkopott lett annak következtében, hogy egyre több nehezen meghatározható ideológia használta önmaga definiálására. Emiatt sokáig gyanakvással tekintettek a kreativitás elméletére a demokratikusnak korántsem mondható hagyományokra épülő oktatási rendszerek. Az áttekintésből ugyanakkor világosan látszik, hogy a kreativitást csak történelmi kontextusban lehet értelmezni, amely az adott helyen, adott időben fennálló társadalom szerkezetéből és annak állapotából, valamint az adott hatalom berendezkedési jellegéből eredeztethető, ennek fényében tehát mindig is politikai és kulturális jellemzők viszonyából épül fel.

A második fejezet a relációs és kritikai kreativitás témakörét járja körbe Nicolas Bourriaud „reláció-esztétika” definíciója, illetve az „essenciális” multikulturalizmusról és a globalizmus szabványosító és homogenizáló tendenciáiról alkotott nézetei mentén. A művészetek és a demokrácia közösségi és együttműködésre alapuló természetének feltárásával és párhuzamba állításával megalapozottá válik a művészetek egyre hangsúlyosabb szerepe a demokráciára nevelés gyakorlatában. Vannak azonban olyan elméletek is, amelyek a relációs nevelést – mint a kortárs művészet és oktatás világában megjelenő jelentős oktatási formát – a társadalmi interakció és az interszubjektivitás szinonimájaként értelmezik. Az együttműködésre épülő kreatív gyakorlatokról folyó elméleti nézetkülönbségeket a szerzők a multikulturalizmus, a globalizmus és a neoliberais ideológiák viszonyában igyekeznek felfejteni.

A kötetben bemutatott esettanulmányok – bár az alkalmazott drámapedagógiai módszerek és tevékenységek tekintetében hasonlóak – az eltérő kontextusnak köszönhetően rendkívül színes képet festenek a kreativitás értelmezésének lehetőségeiről.

A pedagógusképzés perspektívájából nézve igen tanulságos a palesztin tanárképzés megújítását célzó többéves brit – palesztin együttműködési projektsorozat egy állomását bemutató fejezet. A konkrét esettanulmány részletei mellett – amelyben különböző művészeti alkotásokból kiinduló, metaforákra és a kollektív képzelet aktivizálására épülő tanítási drámafoglalkozást ismerhetünk meg – betekintést kapunk a projektben résztvevő szervezetek kooperációjának nehézségeibe

is. Az egészen speciális történelmi, társadalmi, politikai és katonai kontextus, az együttműködésben résztvevők eltérő kulturális szocializációja, valamint az oktatás egészéről, a tudásról és a tanulásról való elképzelések különbözősége miatt a kutatási folyamatban ciklikusan visszatérő feladatként jelentkezett a fogalmak újra definiálása, a kutatás újra konceptualizálása. A projekt komplex háttere és az együttműködés sajátossága – a kutatásban megfogalmazott konkrét fejlesztési célokon túlmutatva – az egyes résztvevő szervezetek számára is újabb tanulási folyamatot generált, kiszélesítve a szabadságról, az autonómiáról, valamint a kritikus reflexióról mint az elnyomással szembeni konfrontáció lehetőségéről való gondolkodást.

Dewey és Bourdieu demokratikus oktatásról, demokratikus állampolgárságról, valamint a progresszív oktatásról vallott nézetein keresztül megismerkedünk a Skóciából induló, mára már nemzetközi hálózatként működő Room 13 elnevezésű kreatív gyakorlattal, amelyben a kortárs művészeti tevékenységekre épülő autonóm kreatív tanulási forma egészíti ki a hagyományos formális oktatást. Ehhez kapcsolódóan a kreatív tanulás intézményi feltételeiről is rövid áttekintést kapunk.

A kötetben egy brit – japán hosszútávú nemzetközi együttműködésben megvalósított – az alkalmazott színházi módszereket középpontba állító – projekt segítségével képet kapunk az oktatás és a kreativitás, a művészetek és a politika kapcsolatáról a japán felsőoktatásban. A fejezet egy részvételi színházi formában feldolgozott esetet mutat be, amely az egyéni és a közösségi érdekek és nézőpontok egymásra ható alakulását tanulmányozta.

Az előítéletek feltárásának és megváltoztatásának különböző kreatív gyakorlatokkal történő lehetőségeit vizsgálja az európai utazó cigány kultúrával és közösséggel foglalkozó kutatásokra épülő esettanulmány. A diákokat, tanárokat, kormányzati vezetőket és politikusokat célcsoportként megszólító kreatív gyakorlatban egy, a drámapedagógia eszköztárából vett módszer alkalmazásával a gyakorlatvezetők egy képzeletbeli világ felépítése után valós problémák elé állították a résztvevőket, akik így a képzeletbeli helyzeteken keresztül szerzett tapasztalataikat tudták ütköztetni előzetes nézeteikkel, általánosító sztereotípiáikkal. Az eset jól példázza a kreatív művészetek tanulási folyamatokat támogató szerepét, valamint a kreatív beavatkozások társadalomformáló és érzékenyítő erejét.

A szerzők az utolsó esettanulmányban a formális oktatási intézményektől eltávolodva egy szélesebb kontextusban, a különböző szervezetek és az üzleti élet világában vizsgálják a kreativitás értelmezését és szerepét.

Jeff Adams és Allan Owens könyve kísérletet tesz annak elemzésére, hogy hogyan maradnak fenn a demokratikus oktatási modellek a neoliberalizmus hegemóniájában, és hogy miként reagálnak a művészetekből kiinduló új pedagógiai gyakorlatok az oktatás világában is egyre inkább megjelenő piacosodásra és vállalati szemléletre. A mai modern oktatás meghatározó alapkérdéseinek, a demokratikus állampolgárság és igazságos társadalom témáinak kreatív művészeti gyakorlatokon keresztül történő feldolgozásával, a kötet hasznos olvasmányként szolgálhat pedagógusoknak, oktatáskutatóknak, egyetemi oktatóknak, különösen a művészetek és a kreativitás, a demokratikus tanulás, a tanárképzés és az oktatáspolitiká, valamint ezek összefüggései iránt érdeklődőknek.